

Interna revizija o postupku vještačenja javnog preduzeća u Bosni i Hercegovini

Zvezdana Popović

master ekonomije, ovlašteni interni revizor, popovic.zvezdana@yahoo.com

Vanja Žarković

diplomirani komunikolog, vanyabl22@gmail.com

Sažetak: Vještačenje, nalaz i mišljenje zasnovano na stručnom znanju o činjeničnom stanju daje se sudu ili drugom tijelu pred kojim se vodi postupak i kao takva radnja doprinosi ostvarenju načela traženja istine. Vještak kojeg određuje tijelo pred kojim se vodi postupak, dužan je da se odazove pozivu i iznese svoj nalaz i mišljenje. Ako u mišljenju vještaka ima nedostataka koji se ne mogu otkloniti ponovljenom analizom i procesom ispitivanja, potrebno je mišljenje drugog vještaka.

Kroz ulogu interne revizije dodaje se vrijednost i unapređuje vid kontrola unutar preduzeća. Prema Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu interne revizije (IIA) i u skladu sa Zakonom, javna preduzeća u Bosni i Hercegovini, uspostavljaju Odjeljenja za internu reviziju/Odjele za internu reviziju (Naziv prema Zakonu u entitetu). Ova Odjeljenja/Odjeli odgovorni su za pripremu Godišnje studije rizika i Plana revizije (Strateški plan i Godišnji plan). Odjeljenja su obavezna da identifikuju i procijene rizike koji mogu potencijalno ugroziti postizanje ciljeva preduzeća.

Ključne riječi: Interna revizija; Odjeljenja za internu reviziju/Odjeli za internu reviziju (Naziv prema Zakonu u entitetu); Godišnja studija rizika i Plan revizije (Strateški plan i Godišnji plan); Međunarodni standardi za profesionalnu praksu interne revizije (IIA); Nezavisnost i objektivnost; Stručnost i objektivnost; Integritet i pouzdanost; Vještačenje; Vještak; Postupak vještačenja; Dnevnik obavljenih vještačenja I Službena tajna.

Primljen / Received: 20. april 2022. / April 20, 2022

Prihvaćen / Accepted: 28. april 2022. / April 28, 2022

UVOD

Vještačenje je parnična radnja u okviru koje vještak, kao osoba raspoloživa stručnim znanjem i iskustvom. Predstavlja parničnu radnju kojom se pribavlja posebni dokaz, iskaz vještaka i kao takva radnja doprinosi ostvarenju načela traženja istine. Vještak, kojeg određuje tijelo pred kojim se vodi postupak, dužan je da se odazove pozivu i iznese svoj nalaz i mišljenje, a na raspravi da usmeno izloži i odgovori na postavljena pitanja. Ako u mišljenju vještaka ima nedostataka koji se ne mogu otkloniti ponovljenom analizom i ispitivanjem, potrebno je mišljenje drugog vještaka.

Vještačenje vrše fizička lica i pravni subjekti koji ispunjavaju uslove propisane Zakonom, državni organi, republički organi uprave koji u okviru Zakonom propisanih ovlašćenja vrše poslove vještačenja, te javne i privatne ustanove i privredna društva registrovana za poslove vještačenja. Vještak je lice koje je imenovano za obavljanje poslova vještačenja. Vještak je nezavisan i samostalan u

svom radu obavljanja vještačenja. U toku rada dužan je pridržavati se pravila struke, zakona, drugih propisa i međunarodnih standarda. Dužan je da vodi Dnevnik obavljenih vještačenja u obliku knjige. Podatke koje vještak sazna prilikom vršenja dužan je da čuva kao Službenu tajnu. Za obavljanje vještačenja u jednoj ili više oblasti, Federacija, kanton, grad, ili drugo pravno ili fizičko lice mogu osnovati privredno društvo za obavljanje poslova vještačenja.

Kroz ulogu interne revizije dodaje se vrijednost i unapređuje vid kontrola, a prema Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu interne revizije (IIA) i u skladu sa Zakonom, javna preduzeća u Bosni i Hercegovini, uspostavljaju Odjeljenja za internu reviziju/Odjele za internu reviziju (Naziv prema Zakonu u entitetu). Ova Odjeljenja/Odjeli odgovorni su za pripremu Godišnje studije rizika i Plana revizije (Strateški plan i Godišnji plan) u kojima su prikazane pojedinosti u pogledu rizičnih područja i revizija. Odjeljenja su obavezna da identifikuju i procijene rizike koji mogu potencijalno ugroziti postizanje ciljeva preduze-

ća. Ona su takođe, obavezna da definišu odgovarajuće strategije za upravljanje rizicima.

U tom smislu, upravljanje rizikom, kontrola i korporativno upravljanje u pokaznom postupku vještačenja obuhvata politike, procedure i operacije koje su uspostavljene da osiguraju preduzeću:

- Postizanje ciljeva;
 - Adekvatnu procjenu rizika;
 - Obezbijedeno pouzdano interno i spoljno izvještavanje i proces odgovornosti;
 - Usklađenost sa primjenjivim zakonima i propisima i
 - Usklađenost sa standardima ponašanja i etičkim standardima koji su određeni za preduzeće.
- Planiranje koje je ključni dio procesa revizije se sastoji od:
- Strateškog plana;
 - Godišnjeg plana i
 - Plana pojedinačne revizije.

TEORIJSKI OKVIR

Interna revizija obavlja se u različitim pravnim i kulturnim sredinama za organizacije koje se razlikuju po svrsi, veličini, složenosti i strukturi, kao i od strane lica iz organizacije ili izvan nje.¹ Osjetljivost pitanja interne revizije o postupku vještačenja izražava opravdanu sumnju da eventualni anketni upitnici izvršeni po ovom pitanju ne bi dali objektivne odgovore, međutim, anketa se ipak se sprovela, na osnovu koje se mogu izvesti zaključci i dati preporuke.

Rad se oslanja na sljedeće naučne metode:

- Analiza i sinteza;
- Deskripcija;
- Dokazivanje;
- Indukcija i dedukcija i
- Statističke metode.

Osnovni pojmovi

Interna revizija je nezavisno, objektivno uvjeravanje i konsultantska aktivnost kreirana s ciljem da se doda vrijednost i unaprijedi poslovanje preduzeća. Ona pomaže preduzeću da ostvari svoje ciljeve kroz osiguravanje sistematičnog, discipliniranog pristupa ocjeni i poboljšanju efikasnosti upravljanja rizikom, kontrolama i procesima upravljanja.

Interna revizija obavlja se u skladu sa sljedećim principima:

- Nezavisnost i objektivnost;
- Stručnost i objektivnost i
- Integritet i pouzdanost.

Revizorski izvještaj pruža rukovodiocu informaciju o adekvatnosti sistema internih kontrola.

U postupku izvještavanja postoje tri faze:

- Nacrt izvještaja;
- Radni sastanak i
- Konačni izvještaj.

Ciljevi interne revizije

Glavni ciljevi interne revizije su da:

- Identifikuje rizike koji utiču na preduzeće;
- Da evaluira postojeći sistem interne kontrole;
- Da osigura da interna kontrola funkcioniše adekvatno i u skladu sa politikama i procedurama preduzeća;
- Da daje preporuke upravi i da prati provođenje tih preporuka i
- Da procjenjuje efektivnosti i efikasnost radnih procesa.

Vrste interne revizije

- Revizija sistema;
- Revizija usklađenosti;
- Revizija uspješnosti poslovanja (revizija učinka);
- Finansijska revizija i
- Revizija informacionih sistema.²

Faze obavljanja interne revizije

Proces pojedinačne revizija obuhvata sljedeće faze:

1. Planiranje i preliminarne aktivnosti interne revizije;
2. Provođenje angažmana („terenski rad”);
3. Izvještavanje i
4. Praćenje napretka provođenja preporuka.

ISTRAŽIVAČKI DIO

Imajući u vidu da javnost izuzetno interesuje Izvještaj interne revizije o postupku vještačenja javnog preduzeća u Bosni i Hercegovini, te da im na to interesovanje najvjerodostojniji odgovor može dati interna revizija, tema ovog rada je sama sebe i opravdala. Rad treba da doprinese jasnijem sagledavanju jedne od najznačajnijih komponenti sistema internih kontrola u javnom sektoru.

Naučni doprinos ovog istraživanja, iskazuje se u analizi postojećeg stanja revizije, kao i uticaja mogućnosti na poboljšanje trenutne situacije procesa vještačenja.

Rezultati ovog istraživanja moguće je da ukažu na niz novih postupaka i sadržaja koji bi trebali da budu unapređeni, u cilju postizanja višeg nivoa sistema internih kontrola o postupku vještačenja.

Problem

Ova tema je izuzetno značajna u situaciji kada je postupak vještačenja rizičan problem. Jedan od ključnih vidova kontrola u postupku vještačenja je i važeća uloga interne revizije u praćenju rizika navedenog problema u Bosni i Hercegovini.

Predmet

Predmet ovog rada je Izvještaj interne revizije o postupku vještačenja javnog preduzeća u Bosni i Hercegovini.

Cilj istraživanja

Osnovni cilj istraživanja je identifikovati faktore koji (ne) povoljno utiču na uspješnost interne revizije o postup-

¹ Međunarodni standardi za profesionalnu praksu interne revizije (standardi).

² Zakon o sistemu internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Republike Srpske.

ku vještačenja.

Cilj ovog rada jeste:

- Objašnjavanje uloge i značaja interne revizije u sistemu internih kontrola;
- Značaj interne revizije o postupku vještačenja i
- Kapacitet i položaj interne revizije o postupku vještačenja u Bosni i Hercegovini.

Zadaci istraživanja

Doprinos ovog istraživanja iskazuje se u analizi postojećeg stanja vještačenja i mogućnosti uticaja kroz internu reviziju na poboljšanje postojeće situacije. Pored očekivanih rezultata istraživanja, moguće je da rezultati ukažu i na niz novih sadržaja, radnji i postupaka koji bi trebalo da budu uvedeni, u cilju postizanja visokog nivoa dobre kontrole.

Istraživanje je društveno opravdano, daje odgovore na pitanja koja su u vezi sa internom revizijom o postupku vještačenja. Rezultati istraživanja mogu da ukažu na potrebu za promjenom.

Hipoteze

Moguće je postaviti sljedeće hipoteze uzimajući u obzir kompleksnost problema i predmet istraživanja:

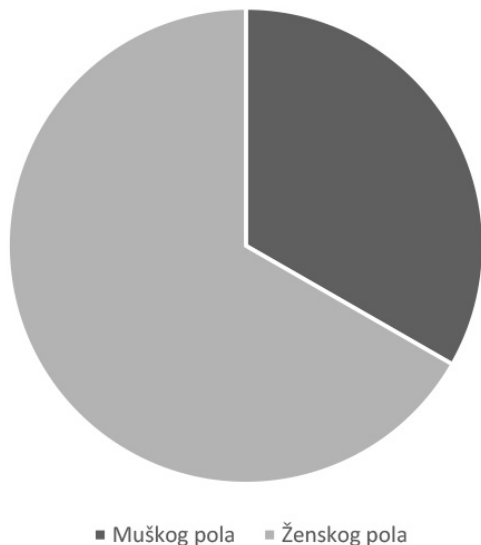
- Rad u javnom preduzeću treba da obezbijedi uvođenje dodatnog reda da bi se interna revizija sprovodila u skladu sa Zakonom.
- U javnim preduzećima u Bosni i Hercegovini interna revizija i interna kontrola nisu adekvatne ili postoje.

Instrumenti istraživanja

Metode istraživanja rada:

- Deskriptivna metoda (opisivanje pojave);
- Korelacijska ili relacijska metoda (predviđanje pojave) i
- Kauzalna metoda (objašnjenje pojave).

Anketu je popunilo ukupno 9 ispitanika

Uzrok

Neadekvatno poštovanje Zakona pri procesu vještačenja dovodi do pogrešaka, loše organizacije protokola kao i krajnjeg negativnog rezultata rada.

Organizacija i tok istraživanja

Anketu je popunilo 9 ispitanika, na lokaciji Bosne i Hercegovine u oktobru mjesecu 2021. godine. Anketirano je 33,3% muškog pola, a 66,7% ženskog.

Prikaz rezultata

Anketu je popunilo ukupno 9 ispitanika. Podaci su obrađeni kvantitativno. Anketirano je 33,3% muškog pola, a 66,7% ženskog pola.

Svi ispitanici (100%) zaposleno je u javnom preduzeću. Sistem interne kontrole i interne revizije uspostavljen je u preduzećima kod 100% ispitanika. Funkciju internog revizora unutar preduzeća obavlja 55,6% ispitanika, a 44,4% obavlja ostale poslove. Od ukupnog broja ispitanika njih 55,6% posjeduje sertifikat o stručnosti za obavljanje datog posla, a 44,4% ne. Na pitanje o adekvatnoj postojanosti interne revizije i interne kontrole u njihovom sektoru, 66,7% ispitanika odgovorilo je pozitivno dok je 22,2% ispitanika je reklo ne, a 11,1% ne znaju. Oko polovine ispitanika (55,6%) smatra da rad kontrolnih institucija treba da obezbijedi uvođenje dodatnog reda da bi se postupak vještačenja sprovodio u skladu sa Zakonom, 22,2% smatra da ne, dok 22,2% ne znaju.

Svi ispitanici (100%) odgovorili su da se u njihovom preduzeću sproveo postupak vještačenja.

Samo 22,2% ispitanika je odgovorilo da je u proteklom periodu bilo potrebe za pokretanjem vanredne revizije zbog revidiranja postupka vještačenja, a 77,8% da nije bilo potrebe.

Nešto više od pola ispitanika (55,6%) odgovorilo je da se unutar njihovog preduzeća pojavio rizik u poslovanju zbog postupka u provođenju procesa vještačenja, a 22,2% da nije, dok 22,2% ne zna. Da se postupak vještačenja unutar njihovog preduzeća, provodi prema Zakonu o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine, reklo je 66,7% ispitanika, 22,2% ispitanika smatraju da ne, a 11,1% ispitanika ne znaju.

ZAKLJUČAK

Vještačenje predstavlja parničnu radnju kojom se priobavlja posebni dokaz, iskaz vještaka i kao takva radnja doprinosi ostvarenju načela traženja istine. Interna revizija kao profesija kontinuirano se mijenja, što se najviše odražava u odgovornosti, području djelovanja, ali i poziciji koju interni revizori imaju u preduzeću. Odgovornost i pozicija interne revizije u javnom preduzeću je njen doprinos u povećanju kvaliteta poslovanja u Bosni i Hercegovini.

Odjeljenja za internu reviziju/Odjeli za internu reviziju (Naziv prema Zakonu u entitetu) treba da imaju pristup bilo kojim zapisima, dosijeima ili podacima organizacije, uključujući informacije rukovodstva i zapisnike konsultativnih

tijela ili tijela koja donose odluke, kad god se to odnosi na obavljanje zadataka. Interna revizija daje preporuke za otklanjanje slabosti interne kontrole i prati ostvarivanje tih preporuka i da li one postižu željeni cilj.

Odgovornost interne revizije uključuje njeno uvjeravanje u adekvatnost sistema internih kontrola, valjanost baza podataka i njeno uvjeravanje u efikasno korišćenje resursa preduzeća. Interni revizori identifikuju probleme vezane za kontrolne aktivnosti i razvijaju rešenja za njihovo unapređenje. Interna revizija se obavlja u skladu sa sljedećim principima:

- Nezavisnost i objektivnost;
- Stručnost i objektivnost i
- Integritet i pouzdanost.

LITERATURA

- A. Trenerry, Principles of Internal Control: Incorporating the Learning Outcomes and Content of National Accounting Course Module-Nap 717: Internal Control Principles, UNSW Press, 1999. godina.
- A.T. Videnov, *Promocija u poslovnim komunikacijama*, Grafički atelje Kum, Beograd, 2004. godina.
- B. Marković i M. Jančetović, *Priručnik praktične nastave i stručne prakse studenata u funkciji razvoja poslovne kulture*, Čugura print, Beograd, 2006. godina.
- B. Crnković, *Interna revizija*, Zagreb 1997. godina.
- C.A. Smith i J. Ashburne, *Financial and Administrative Accounting*, Mc Grow – Hill Book Company, Inc, New York, 1960. godina.

- G. Ilić, R. Radovanović i K.Š. Jovanović, *Finansijsko računovodstvo, Savremena administracija*, Beograd, 1996. godina.
- I. Gray i S. Manson, *The Audit process*, Gray Publishing, London, 2008. godina.
- J.B. Trivunac, Priručnik za konsultacije: *Uloga i aktivnosti internog revizora u upravljanju, utvrđivanju rizika i kontrola*, Komora ovlašćenih revizora, Beograd 2010. godina.
- L.E. Rittenberg, K. Johnstone, A.A. Gramling, *Auditing: A Business Risk Approach*, Cengage Learning, Florence, 2009. godina.
- Međunarodni standardi revizije (prevod sa engleskog jezika).
- Međunarodni standardi za profesionalno obavljanje interne revizije.
- Mile Stanišić, *Interna kontrola i revizija – 1. Izdanje*, Beograd, 2014. godina.
- Merdža Handalić, *Sistem Internih kontrola kod budžetskih korisnika – kratki priručnik*.
- P Bojović, *Poslovne finansije*, Čigoja štampa, Beograd, 2006. godina.
- P.H. Rubin, *Controlling the Cost of Coordinating, Communicating and Decision Making*, The Free press, 1990. godina.
- Zakon o internoj reviziji institucija Bosne i Hercegovine.
- Zakon o sistemu internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Republike Srpske.
- Zakon o javnim preduzećima u Federaciji Bosne i Hercegovine.
- Zakon o javnim preduzećima.
- Zakon o vještacima Federacije Bosne i Hercegovine.
- Zakon o vještacima Republike Srpske.
- Zakon o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine.

Internal Audit on the Procedure of the Expertise of the Public Enterprise in Bosnia and Herzegovina

Zvezdana Popović

Master of Economics, Certified Internal Auditor, popovic.zvezdana@yahoo.com

Vanja Žarković

graduate communicator, vanyabl22@gmail.com

Abstract: Expertise, findings and opinions based on expert knowledge of the facts are given to the court or other body before which the proceedings are conducted and as such the action contributes to the realization of the principle of seeking the truth. An expert appointed by the body before which the proceedings are conducted is obliged to respond to the summons and present his / her findings and opinion. If there are deficiencies in the expert's opinion that cannot be remedied by repeated analysis and examination process, the opinion of another expert is required.

The role of internal audit adds value and improves the type of controls within the company. According to the International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (IIA) and in accordance with the Law, public companies in Bosnia and Herzegovina establish Internal Audit Departments / Internal Audit Departments (Name according to the Entity Law). These Departments / Departments are responsible for preparing the Annual Risk Study and the Audit Plan (Strategic Plan and Annual Plan). They are required to identify and assess risks that could potentially jeopardize the achievement of the company's goals.

Key Words: Internal audit; Internal Audit Departments / Internal Audit Departments (Name according to the Entity Law); Annual Risk Study and Audit Plan (Strategic Plan and Annual Plan); International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (IIA); Independence and objectivity; Expertise and objectivity; Integrity and reliability; Expertise; Expert witness; Expertise procedure; Journal of performed expertise and Official secret.